

ד. אמר רבי אלעזר: האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור, שמא יבא בית דין אחר וירבה בשיעורים, כלומר יפסוק שאין חייבים אלא בכזית גדול, וזה שאכל כזית בינוני פטור מחטאת, ואילמלא היה כותב השיעור היה מביא חטאת שלא כדין ונמצא מביא חולין בעזרה. [אבל להפך, אם יפסוק שחייבים על כזית קטן, אין בהוראה זו כדי לחייבו, כי בשעה שאכל אילו היה יודע שאוכל חלב יתכן ולא היה נמנע שהרי באותה שעה לא היה חיוב על שיעור זה, ואין חיוב חטאת אלא ל'שב מידיעתו'].

כתב הנצי"ב (עפ"י הירושלמי פאה א, חגיגה א) שרבי אלעזר סבר שיעורי עונשין אינם הלכה למשה מסיני אלא מב"ד של יעבץ, אבל לרבי יוחנן שהם הלכה אין צריך לכתוב, שאין חוששים שמא יבוא בית דין אחר וישנה השיעור.

ה. משך הזמן לצרף אכילות, בין באיסורי אכילה שיעורם בכזית בין ביום הכפורים בכזית בין בטומאת גויה (לאוכל אכלים טמאים כחצי פרס) – בכדי אכילת פרס (הוא שיעור 'סעודה'); שאם לא שהה מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אחרונה יותר משיעור זה – מצטרף, ואם שהה – אין מצטרף.

א. נחלקו תנאים, וכן נחלקו בדבר הפוסקים להלכה, האם 'אכילת פרס' היינו כדי אכילת שלש ביצים (וכן פסק הרמב"ם) או ארבע (וכן נקט רש"י. וכ"פ הטור). והובאו שתי הדעות בשלחן ערוך (ובכף החיים (רח, נג) הביא שדעת השו"ע לדינא כהרמב"ם, שהפרס הוא שלש ביצים. ובמשנ"ב (תריב, ה) נקט למעשה שהוא ספקא דדינא. ובשבט הלוי (ח"ו ס, ב) כתב שלכתחילה ודאי יש לחוש להחמיר אף בדרבנן). למעשה רבו הדעות במשך זמן זה, יש אומרים שהוא כתשע דקות, י"א יותר [עד 15 דקות] וי"א שש-שבע דקות וי"א כשלוש-חמש דקות. [ובאכילת מצוה יש שכתבו להחמיר בשתי דקות].

ב. יש מי שכתב שאם אכל כדי שביעה, אפילו שהה יותר מכדי אכילת פרס – חייב (ע' בשו"ת מחנה חיים ח"ג לט בשם ההתם-סופר). ואין כן דעת שאר אחרונים (ע' מנחת חינוך שיג, ב; שו"ת דובב מירשים ח"א מה).

ואין חילוק אם הפסיק באכילתו סתם או הפסיק רק בשביל שלא יצטרפו האכילות, או אף אם לא הפסיק כלל אלא שאכל מעט מעט באטיות – בכל אלו עם שהה כדי אכילת פרס פטור (עפ"י מנחת שלמה כא, ב; באה"ל תריב, י).

ג. בכל זה יש נפקותא גם בזמן הזה, לענין חולה שמאכילים אותו ביום הכפורים; לכתחילה יש להאכילו פחות מכשיעור חיוב, ורק אם אין די בכך, מאכילים אותו כשיעור (ע"ע להלן פג).
ד. משך הזמן לצירוף שתיה – מחלוקת הפוסקים אם בכדי אכילת פרס או כדי שתיית רביעית.

דפים פ – פא

- קלח. א. מה דין צירוף מיני אכלים ומשקים זה לזה לענין חיוב אכילה ושתייה ביום הכפורים?
ב. מה דינו של מי שאכל ושתייה ביום הכפורים בהעלם אחד, או אכל ועשה מלאכה בהעלם אחד?
ג. מה דינו של האוכל אכילה גסה ביום הכפורים?

א. שנינו: כל האכלים מצטרפים לככותבת. ובכלל זה בשר מצטרף עם מלחו ואעפ"י שהמלח אינו נאכל בפני עצמו (רב פפא). כל המשקים מצטרפים למלא לוגמיו. אכילה ושתייה אין מצטרפים. ציר שעל גבי הירק מצטרף לככותבת מפני שנידון כאוכל ולא כמשקה (ריש לקיש).

דוקא לענין יום הכפורים, ולא לענין טומאה ונטילת ידים (ע' חולין קכ; תוס' ישנים).
ולענין ברכה אחרונה כגון כחצי זית דבר שברכתו 'בורא נפשות' עם כחצי זית פת;
המגן-אברהם (רי סק"א עפ"י הכנה"ג) נקט שמצטרפים לברכת 'בורא נפשות' כמו לענין אכילת
יום הכפורים. ויש חולקים (ע' במונא בברכות לט). אכילה ושתייה אין מצטרפים לברכה אחרונה
(כ"מ בתוספתא פ"ד ועוד. וכ"ה בפוסקים).

לדברי רב חסדא וריש לקיש, דין זה שהאוכל והשותה אין מצטרפים – שנוי במחלוקת, ולדעת חכמים
החולקים על רבי יהושע, אף דברים שאינם שוים בשיעוריהם מצטרפים [לשיעור הגדול] לחייב עליהם.
ואילו רב נחמן ורבי יוחנן אומרים שהכל מודים כאן לפי שאין דעתו של אדם מתישבת בכך.

א. התור"ד כתב שלרבי שמעון (בע"ז סח) אין מיני אוכלים מצטרפים לחייב ביוהכ"פ [נהיינו לענין
קרנב, שהרי למלקות אין צריך שיעור לרבי שמעון. ואולם י"ל שביהכ"פ מודה שאינו לוקה על פחות מכתובת,
כן צדד השפת אמת ריש פרקין].

ב. אכל ושתה כאחת והמשקה נבלע בתוך המאכל שבפיו ומשלימו לכשיעור – יש להסתפק שמא
נחשב כמכשיר את האוכל, כדין ציר שע"ג הירק [ודייסה העשויה מקמח וחלב, יתכן שנחשבת
כתערובת של קמח וחלב בלבד ואין דינה כאוכל גמור, שהמשקה אינו טפל כבציר שע"ג
הירק. וצ"ע] [עפ"י הליכות שלמה ליוהכ"פ ה,ג].

צירוף מינים שונים לענין שאר הלכות שבתורה – נתבאר במעילה יז"ח.

ב. אכל ושתה בהעלם אחד – אינו חייב אלא חטאת אחת (ששם אחד לשניהם). אכל ועשה מלאכה – חייב
שתי חטאות.

ג. אמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה ביום הכפורים – פטור (אשר לא תענה – פרט למזיק).

א. פירשו הראשונים שמדובר באכילה גסה כזו שהוא קץ מלאכול ואוכל בקושי, אבל בלאו הכי
חייב (עפ"י רבנו תם בתוס' פסחים קז: ר"ן שם ועוד).

ויש מי שכתב שלענין יום כפור כיון שאינו תלוי בשם 'אכילה' אלא ב'עינוי', על כן אף
באכילה שאינו נהנה ממנה ואינו קץ בה – פטור (עפ"י כתב סופר או"ח קיא, עפ"י רש"י וטור).
ב. אכילה גסה אסורה מדרבנן (מאירי. וכן מוכח ברמב"ם). ואף בחצי שיעור יש להזהר לכתחילה (פרי
מגדים, מובא במשנה ברורה תריב ס"ק טו).

ג. יש מן האחרונים שסוברים שאין די בהנאת גרון להתחייב באכילת יוהכ"פ [כמו בשאר איסורי
תורה – לרבי יוחנן], אלא צריך גם הנאת מעים (עפ"י מנחת חינוך שיג; חתם סופר או"ח קכז). ויש
חולקים עפ"י הסוגיא בכריתות ז. ע' כתב סופר או"ח קיז; אחיעזר ח"ג סא; אור שמח שביתת עשור; דובב
מישרים ח"א מה וח"ג פח).

ד. אכילה שלא כדרכה; בשאגת אריה (עו) כתב לחייב עליה ביום הכפורים מפני שלא נאמר בו
'אכילה' אלא לשון עינוי. ויש שהקשו וחלקו על כך (ע' נוב"ת או"ח קטו; תוס' רעק"א כריתות ג,ה;
כתב סופר או"ח קיא; שואל ומשיב מהדו"ד ח"א נה. וכן נקטו פוסקי זמננו להלכה – ע' שמירת שבת כהלכתה
לט הערה עה).

נתינת קפסולות בפי הטבעת לצורך חיזוק, אין בה איסור משום התעניית, אלא שיש לאסור
משום גזרת שחיקת סממנים, וכשמצטער הרבה אין לאסור משום זה (ע' אגרות משה או"ח ח"ד
קכא).

קלט. מה דין הזר שאכל תרומה באופנים הבאים?

- א. באכילה גסה.
  - ב. כסיסת שעורים.
  - ג. בלע שזיפים והקיאם ואכלם אחר.
- א. אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש: זר שאכל תרומה אכילה גסה – משלם את הקרן ואינו משלם את החומש (כי יאכל – פרט למזיק).
- יש אומרים שהמזיק את התרומה, מדין תורה פטור מלשלם מכל וכל כדין מזיק את ההקדש, רק מדרבנן משלם קרן (עפ"י תוס' ב"מ צט: ד"ה פרט).
- ב. אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן: זר שכוסס שעורים של תרומה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש (כי יאכל – פרט למזיק).
- א. כסס חטים של תרומה, או גמע חומץ של תרומה – נחלקו תנאים בירושלמי; חכמים פוטרם מן החומש [אעפ"י שמברכים ברכת 'פרי האדמה', לגבי תרומה מזיק הוא. ראב"ד] ורבי מחייב. ונחלקו בדבר הרמב"ם והראב"ד (תרומות י, ז) להלכה.
  - ב. יש מהראשונים שכתב שהכוסס את השעורה חיה – אינו מברך עליה שאין זה מאכל אדם כלל וכמו שאמרו לענין תרומה שאינה נחשבת אכילה (עפ"י מאירי ברכות לו. ואבודרהם הל' ברכות ד. והגר"א (רח סקי"ג) הראה מקורם מכאן). אך אין כן דעת שאר פוסקים [אלא מברך 'האדמה' או 'שהכל'. ע' ב"י ורמ"א שם ד].

- ג. אמר רב שיזבי אמר רבי יוחנן: זר שבלע שזיפים של תרומה והקיאם ואכלם אחר; ראשון משלם קרן וחומש (שאף זו דרך אכילתם), שני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון. (רש"י: שהרי קנאם הראשון ונתחייב בתשלומיהם ואינם ראיות עוד אלא להסקה. ואין נראה שהטעם הוא משום שנתחללה באכילת הראשון אלא משום שאינה ראיה לאכילה עוד ואינה שוה אלא כעצים. ויש חולקים. ע' תוס' ישנים; תוס' מנחות סט. משנה למלך תרומות יא, ח).

דף פא

- א. מה דינו של האוכל ושותה ביוהכ"פ אכלים ומשקים שאינם ראויים?
  - ב. מהו המקור לעינוי יוהכ"פ שהוא באזהרה?
  - ג. תוספת יוהכ"פ לפניו ולאחריו – האם ענושים כרת או מוזהרים עליה במלאכה ובעינוי?
  - ד. האם חובה לאכול ולשתות ערב יום הכפורים?
- א. אכל אכלים שאינם ראויים לאכילה ושותה משקים שאינם ראויים לשתיה – פטור. ולכן השותה ציר או מוריים פטור. ודייקו: הא חומץ חייב, כרבי שאמר חומץ משיב את הנפש. דרש רב גידל בר מנשה: אין הלכה כרבי והשותה חומץ פטור [אבל אסור]. ודוקא שתה חומץ חי ומעט, אבל חומץ מזוג או ששתה הרבה – משיב את הנפש.
- להלכה כתבו הפוסקים שהשותה חומץ חי [כשהוא חזק, שמבעבע כשנשפך על הארץ] – פטור. מזוג – חייב. ויש אומרים שאם שתה ממנו הרבה חייב אפילו חי (ערמב"ם שביבת עשור ב, ה; או"ח תריב, ט. וע"ע שפת אמת וחדושי הנצי"ב).

אמר רב: כסס פלפלים או זנגביל ביום הכפורים – פטור. ופירושו: ביבשים, אבל אכילת לחים נחשבת דרך אכילה וחייב.

אכל עלי קנים – פטור. לולבי גפנים – חייב. לדברי רבי יצחק מגדלאה, וכן שנו בברייתא כמותו: כל שלבלבו מראש השנה ועד יום הכפורים. ולרב כהנא – כל שלשים יום.

אכלים שאינם ראויים, הגם שפטור עליהם – אסור לאכלם מדרבנן. (משנה ברורה תריב ס"ק טו. והוכיח כן מדברי רב גידל לענין חומץ, שלא כדעת הראב"ה שאין אסור כלל). ואפילו בחצי שיעור יש להזהר לכתחילה (פרי מגדים, מובא במשנ"ב שם). ובשפת אמת כתב על פי משמעות הפוסקים שאכילת אכלים שאינם ראויים אסורה מהתורה (וע"ע בחדושי הנצי"ב).

ב. בברייתא דרשו אזהרה בעיניו מגזרה שוה ממלאכה ('עצם – עצם', ומופנה להידרש. רבינא). מה מלאכה ענש והזהיר אף עינו ענש והזהיר. [והאוכל ביוהכ"פ לוקה. משנה מכות יג. רמב"ם סנהדרין יט]. דבי רבי ישמעאל שנה ללמוד 'עינו עינו' ממאנס נערה המאורסה. רב אחא בר יעקב אמר שהלימוד הוא משבת בראשית (וביוהכ"פ נאמר שבת שבתון). רב פפא אמר: מיוהכ"פ עצמו שנקרא 'שבת' (תשבתו שבתכם) יש ללמוד לענין עינו שהוא כשבת לעונש ולאזהרה. גם ריש לקיש אינו חולק על כך שהעיניו באזהרה (עפ"י תורי"ד).

ג. תוספת יום הכפורים לשביתה ממלאכה ולעינו, אינה לא בעונש ולא באזהרה (בעצם היום הזה). [ומכך שהוצרך הכתוב למעט, שמענו ממילא שמוסיפים מחול על הקודש. ובברייתא אחרת דרשו תוספת בכניסתו וביציאתו מוענייתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב... ואידך תנא דרש מהכתוב הזה מצות אכילה בערב יום הכפורים, שנחשבת לו כעינו].

[אף הנשים נתרבו (מהאורח) לתוספת עינו, אעפ"י שאין התוספת בעונש ובאזהרה (סוכה כח:). ומכל מקום אמרו (בשבת קמה) שלא למחות ביד הנשים האוכלות ושותות עד שתחשך [באופן ובזמן] שלא ישמעו לנו אם נאמר להן, ועל כן מוטב שיהיו שוגגות ולא מזידות, באיסור זה שאינו מפורש].

ד. דרשו מן הכתוב בתשעה לחדש בערב... שכל האוכל בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

יש נוקטים להלכה שדין זה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. והתוס' (בר"ה ט:) כתבו שרבי ישמעאל אינו דורש כן ולשיטתו לא נאמרה חובת אכילה בערב יום הכפורים. וכן יש אומרים בדעת הרמב"ם שהשמיט מצות אכילה בעיוהכ"פ מעיקר מקומו (ע' בשו"ת פרי יצחק ח"א ח).

דף פב

קמא. א. מאיזה גיל מחנכים את התינוקות לעינו מאכילה ביום הכפורים?

ב. מה דינה של עוברת שהריחה דבר מאכל האסור באכילה?

א. מדין תורה אין מענים את התינוקות ביום הכפורים עד שיגדלו ויתחייבו במצוות, אבל מדרבנן מחנכים אותם כדי שיהיו רגילים במצוות. ונחלקו אמוראים מאיזה גיל מתענים וכן נחלקו האם מתענים לשעות בלבד או גם משלימים התענית מדרבנן; –